

הקדמה לספר יהושע

יחידה 1 - סקירה היסטורית וגיאוגרפית

4 ספר יהושע | הקדמה

2. הוסיפו את האירועים מהשאלה הקודמת בקוים הריקים שבציר הזמן שלפניכם.

3 ספר יהושע | הקדמה

ספר יהושע

יחידה 1 - סדר האירועים מימי האבות ועד ימי יהושע

שלושת חלקי התנ"ך הם: _____

ספר יהושע הוא הספר ה- _____ בספריי _____ (ראשונים)

ספר יהושע		חלוקת הארץ		כינוש הארץ		הכניסה לארץ	
סוף ימי יהושע	המבצע	עיר	החלוקה	סיכום	הכניסה	ה-ח	א-ד
בית	העבר	הלוחים	בשילה	בגלל	הכניסה	ה-ח	א-ד
בשבת	הידד	כא	יחזק	כ	יחזק	ה-ח	א-ד
כז	כז	כא	יחזק	כ	יחזק	ה-ח	א-ד

ספר יהושע נכתב על ידי יהושע בן-נון, ובו נלמד על כיבוש ארץ כנען על ידי יהושע דוד בן יואי מצרים. על התחלות בני ישראל וחלוקת השבטים לנחלות. ועל הסיים והופלאת שוכו לראות כל זמן שהלכו בדרכי ה' (בחציית הירדן ובכיבוש הארץ מיד 3: המלכים).

- סדרו את סדר האירועים הבאים לפי סדר התרחשותם. כתבו את המספר היסודי הנכון ליד כל משפט:
 - קריעת ים סוף. _____
 - אברהם מגיע לארץ ישראל אחרי ציווי ה'. _____
 - יעקב יורד למצרים. _____
 - עם ישראל משתעבד לפרעה. _____
 - כל העם נענש על שהאמינו למרגלים ולא ליהושע וכלב. _____
 - המרגלים מדברים דברים לא טובים על הארץ. _____
 - עם ישראל מקבל את התורה בהר סיני. _____

5 ספר יהושע | הקדמה

3. נחזור על המקומות שעליהם למדנו. כתבו את מספרי האירועים במקומות המיועדים לכך:

- אברהם יוצא לדרך לארץ כנען (2) אברהם ויעקב בונים מזבח בבית אל (3) אברהם ויצחק חופרים בארות בבאר שבע
- יעקב ובניו יורדים למצרים (5) קריעת ים סוף (6) עם ישראל מקבל את התורה (7) חטא המרגלים בקדש ברנע.

הקדמה

ספר יהושע פותח את ספרי 'נביאים ראשונים', שתחילתם ביום כניסת עם ישראל לארץ ישראל וסיומם בחורבן הבית הראשון. כרקע להבנת ספר יהושע, חשוב להציג בפני התלמידים סקירה היסטורית הנותנת מבט כללי - החל בתקופת האבות וכלה בערב הכניסה לארץ ותחילת הנהגתו של יהושע.

עיסוק בתכנים המרכזיים ובפרשנות

היסטוריה - מהאבות עד לערבות מואב

הבטחת הארץ לאבות

ה' מצווה את אברהם: "לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל הארץ אשר אראך" (בראשית י"ב, א'). ה' מבטיח לאברהם גבולות נרחבים מאוד לאותה ארץ, "מנהר מצרים עד הנהר הגדל, נהר פרת" (בראשית ט"ו, י"ח). מטרת הציווי לאברהם היא להקים אומה שתקרא בשם ה' ושתביא שפע ברכה לכל אומות העולם. כשמגיע אברהם לארץ כדי למלא את המשימה הגדולה שהוטלה עליו ע"י הקב"ה, הארץ כבר מיושבת בעמים, הנקראים עמי כנען. אברהם מוליד את יצחק, יצחק את יעקב, ויעקב - את שנים-עשר השבטים. כל משפחת יעקב יורדת למצרים.

גאולת ישראל ממצרים

במצרים עם ישראל מתרבה, והוא מונה מיליוני אנשים. פרעה אינו מרוצה מריבוי זה, והוא משעבד את עם ישראל במשך מאות שנים, עד שהקב"ה שולח את משה רבנו ואת אהרון אחיו להוציא את ישראל ממצרים. כידוע, פרעה מסרב לשמוע בקול ה', ולכן הקב"ה מכה את המצרים בעשר מכות ומטביע את המצרים בים סוף, אחרי שעם ישראל עברו בתוכו בחרבה. כמתואר בשירת הים, כל אומות העולם שומעות את נס יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומפחדות וחוששות מפני עם ישראל.

נדודי ישראל במדבר

עם ישראל צריך היה להיכנס לארץ תקופה קצרה אחרי שקיבלו את התורה בהר סיני, אלא שהדברים הסתבכו, ושנים-עשר המרגלים ששלח משה רבנו הוציאו דיבה על הארץ וחשבו שעם ישראל לא יוכל לכבוש את ארץ כנען. רק שנים מתוך שנים-עשר המרגלים - יהושע בן נון וכלב בן יפונה - דיברו טובה על הארץ: "וַיֹּאמְרוּ: ... הָאָרֶץ, אֲנִי עֲבָרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ, מְאֹד מְאֹד... אַךְ בְּה', אֶל-תִּמְרְדוּ..." (במדבר י"ד, ז'-ט').

עם ישראל האמין למרגלים, ולא לדברי יהושע וכלב, אשר האמינו ביכולתם להיכנס לארץ. הקב"ה העניש את כל העם שלא ייכנסו לארץ ויסתובבו במדבר ארבעים שנה, כנגד ארבעים היום שרתו המרגלים את ארץ. זמן זה הוא די והותר כדי שיקום דור חדש שיוכל להיכנס לארץ ישראל. במשך ארבעים השנה במדבר, אכלו העם את המן - לחם שהוריד להם ה' מן השמים. רק אחרי שנכנסו לארץ, כמסופר בספר יהושע (ה', י"ב), פסק המן מלרדת, ועם ישראל החל לאכול מתבואת הארץ.

גם משה רבנו ואהרון הכהן נענשו שלא להיכנס לארץ, אך מסיבה אחרת. הקב"ה ציווה עליהם לדבר אל הסלע, אך משה ואהרון החליטו להכות בסלע ולא לדבר אליו. גם אם שורש חטאם אינו ברור מספיק, הקב"ה הענישם שלא ייכנסו לארץ. משה רבנו התחנן לפני ה' שיזכה להיכנס לארץ, אך הקב"ה סירב ורק נתן לו לראות את הארץ. משה רבנו הכין את עם ישראל למעבר הירדן, ולאחר מותו יהושע בן נון מנהיג את ישראל. בפרק האחרון של ספר דברים מסופר על מותו של משה רבנו, וספר יהושע פותח במות משה רבנו.

המסרים העולים מן היחידה

הספר מתאר את כל גבולות הארץ ואת הנחלות של שבטי ישראל. מטרת תיאור זה היא להראות את התממשות הבטחת ה' לאבות.

הצעות להמחשה ולהרחבה

1. חזרה על ההיסטוריה מאברהם עד יהושע - על גבי מפת האזור, המתארת את ארץ ישראל ואת מצרים, יצוינו:
 - א. מסלולו של יעקב ברדתו מצרימה.
 - ב. מסלולם של עם ישראל היוצאים ממצרים, העובר דרך המדבר ומגיע לאזור מואב, סיחון ועוג (במקומות אלו יש לסמן למלחמה).במפה זו יתבקשו התלמידים להשלים את שמות המקומות החסרים (מקומות הפרוסים לאורך כל המסעות של עם ישראל).
2. אפשר לשרטט בהגדלה מפה של אזור ערבות מואב, מול ירדן יריחו, ולציין בה שעם ישראל חונה בשטים. אפשר גם להציג את המקום בעזרת האתר Google Earth.

יחידה 2 - שלוש הקדמות חשובות

ספר יהושע | הקדמה 6

יחידה 2 - שלוש הקדמות חשובות

4. ציינו במפה שלפניכם את האות של הארוע ליד המקום בו הוא התרחש:

- עם ישראל נלחם בסיחון בעיר חשבון ומכניע אותו.
- עם ישראל נלחם בעוג בעשן ומכניע אותו.
- עם ישראל חזר לערבות מואב. שבת ראובן ונד מנקשים ממשה לתתישב בעבר הירדן המזרחי.

5. מה הוסכם בסוף בין משה רבנו לבני שבט גד ובני שבט ראובן? (במדבר פרק לב)

הקדמה

קודם מותם, הכינו משה ואהרון את השטח לקראת הכניסה לארץ. לא כל התלמידים מכירים את ספר במדבר ודברים, וחשוב שנתייחס לשלוש נקודות משמעותיות שהבנתן תשפוך אור על המסופר בתחילת ספר יהושע.

עיסוק בתכנים המרכזיים ובפרשנות

א. המלחמה בסיחון ובעוג

בספר במדבר פרק כ"א (פרשת חוקת) מתוארות המלחמות של עם ישראל בעבר הירדן המזרחי. בעבר הירדן המזרחי שכנו שתי ממלכות גדולות וחזקות שנשלטו על ידי מלכים איתנים - סיחון מלך האמורי ועוג מלך הבשן. כדי להגיע לנהר הירדן, השוכן בגבולה המזרחי של ארץ ישראל, צריך לעבור דרך ממלכות אלו. עצם המעבר דרכן מזמין מלחמה בין ישראל למלכי האמורי, סיחון ועוג. התורה מספרת לנו על המלחמה ועל הניצחון של עם ישראל. אחרי הניצחון, העם מתקדם לכיוון ערבות מואב מול ירדן יריחו, שהיא התחנה האחרונה לפני כניסתם לארץ.

ב. שבטי עבר הירדן המזרחי

בספר במדבר פרק ל"ב מתוארת בקשת בני שבט גד ובני שבט ראובן - לא לעבור את הירדן ולנחול בעבר הירדן המזרחי. לשבטים אלו היו כמויות עצומות של מקנה, ועבר הירדן המזרחי היה מקום טוב לרעות את מקניהם. משה נוזף בהם קשות: "האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה?!" (פסוק ו'). משה מזכיר להם את חטא המרגלים, ותמה כיצד הם מתנהגים בצורה דומה ואינם רוצים להיכנס לארץ. לבסוף, סוכם בין משה לשבטים אלו שהם יבנו ערים לטפם וגדרות לצאנם, אח"כ יעברו חלוצים עם כל בני ישראל למלחמה בעבר הירדן המערבי, ורק לאחר מכן יחזרו למקומם. אם לא יעמדו בתנאים, לא יוכלו לנחול בעבר הירדן המזרחי. משה מצרף חצי משבט מנשה לשבטי גד וראובן.

ג. חילופי הנהגה

את מקומם של משה ואהרון הכהן היו צריכים לתפוס אנשים שמתאימים להנהגה. את מקומו של אהרון תפס בנו, אלעזר הכהן. את מקומו של משה תפס יהושע.

מי הוא יהושע? מה אנו יודעים מפסוקי התורה על יהושע? מדוע דווקא יהושע נבחר להנהיג את ישראל בכניסתם לארץ? מה הם התפקידים המוטלים עליו? על שאלות אלו ואחרות ננסה לתת מענה ביחידה הבאה.

היכן נמצאים עם ישראל ערב כניסתם לארץ?

עם ישראל חונה במקום הנקרא שטים, על שם עצי השטים שגדלו במקום זה. שטים נמצא בארץ מואב, בצד המזרחי של הירדן. שטים שוכן במרחק של כמה שעות הליכה מנהר הירדן.

מעבר ישראל את הירדן התרחש מול העיר יריחו (באזור גשר אלנבי של ימינו). לכן, מובן מדוע העיר הראשונה שנכבשת ע"י ישראל היא יריחו, שהרי היא העיר הראשונה הנקרת בדרכם אחרי הכניסה לארץ.

המסרים העולים מן היחידה

1. **השגחת ה':** ה' עוזר לעם ישראל בדרכו לארץ ומסייע לו באופן נסי להתגבר על המכשולים בדרך.
2. **הערבות בעם ישראל:** משה מוכן לתנאים של שני השבטים, בתנאי שיהיו ערבים לאחיהם ויסייעו להם במלחמותיהם בארץ ישראל.

הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת מופיעה המפה מהיחידה הקודמת, ובה נוספה המלחמה בסיחון ובעוג. נבקש מן התלמידים להוסיף אירועים אלו בתוך המשבצות להשלמה.

ניתן להביט יחד עם התלמידים במפה ולשאול אותם: מדוע אזור עבר הירדן הוא ירוק? מה זה מבטא? האם זה מסביר מדוע רצו שני השבטים להתיישב דווקא באזור זה?

יחידה 3 - יהושע, מי אתה?

7
ספר יהושע | הקדמה

יחידה 3 - יהושע, מי אתה?!

6. מתחו קו בין המילה יהושע ובין התכונות המאפיינות את דמותו:

	יהושע	
<p>ענוחן</p> <p>עצלן</p> <p>שתקן</p>	<p>חזק ואמץ</p> <p>צדיק</p> <p>רעשן</p> <p>מנהיג</p>	<p>גיבור</p> <p>רחמן</p> <p>צנוע</p> <p>כעסן</p>

אמיץ
פחדן
תלמיד נאמן

7. אם הייתם צריכים לבחור מנהיג לעם ישראל, אילו תכונות הייתם רוצים שיהיו לו?

הקדמה

כאמור במבוא, מומלץ להתחיל ללמוד ספר יהושע לכל הפחות לאחר המפגש עמו בסוף פרשת בשלח. משמעות הדבר היא שהילדים למדו עד כה מעט מאוד על יהושע. ביחידה זו ננסה להשלים מעט מן התמונה ולסדר לילדים את הדברים באופן מובנה.

עיסוק בתכנים המרכזיים ובפרשנות

מליקוט מקורות שונים אנו יכולים ללמוד על אופיו ועל תכונותיו של יהושע, שהם שיגרמו לו להיבחר כממשיך דרכו של משה בהנהגת ישראל.

מנהיג צבאי

לראשונה פוגשים אנו את יהושע כמנהיג צבאי. כאשר עמלק מתקיף את ישראל במדבר, אחרי קריעת ים סוף, משה בוחר דווקא ביהושע שיצא ויילחם נגד עמלק, כפי שנאמר: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה בְּחַר לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הַלָּחֶם בְּעַמְלֵק, מִחַר אֲנֹכִי נִצֵּב עַל רֹאשׁ הַגְּבָעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי. וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהַלְחֵם בְּעַמְלֵק" (שמות י"ז, ט'-י"ג).

אם כן, יהושע הוא אמיץ וגיבור, שר צבא המוכן לצאת עם הלוחמים לשדה הקרב ולהובילם לניצחון.

תלמידו של משה רבנו

כשמשה עולה להר סיני לקבל את התורה, יהושע מלווה אותו עד מקום מסוים, וממתין שם עד לחזרתו של משה עם לוחות הברית, כפי שנאמר: "וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ מְשֻׁרְתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַר הָאֱלֹהִים" (שמות כ"ד, י"ג).

כמו כן, יהושע אינו עוזב את האוהל שבו הקב"ה מתגלה למשה: "וַדַּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים כְּאִשֶּׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמְשֻׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל" (שמות ל"ג, י"א). מכאן אנו יכולים ללמוד על יהושע כתלמידו של משה רבנו, המשמש את רבו ולומד ממנו את דרך התורה והמצוות.

על מידת האכפתיות והאחריות של יהושע אנו לומדים כשמשה אסף שבעים איש מזקני ישראל לפי ציווי ה'. שניים מתוכם, אלדד ומידד, התנבאו במחנה. לפי חז"ל, נבואתם הייתה שיהושע יהיה מחליפו של משה. יהושע סובר שצריך לכלוא אותם על שהם מתנבאים כך: "וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מְשֻׁרְתַת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כִּלְאִם. וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמִּקְנָא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל עִם ה' נְבִיאִים כִּי יִתֵּן ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם. וַיֹּאסֹף מֹשֶׁה אֶל הַמַּחֲנֶה הוּא וְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר י"א, כ"ח-ל').

כפי שכבר הבאנו לעיל, זוכים אנו להיפגש עם יהושע בפרשת המרגלים. יהושע מביט בעינו הטובה על הארץ, ולכן הוא זוכה להיכנס אליה.

נביא ובעל רוח גדולה

העברת המנהיגות מיהושע למשה מתרחשת לפני מותו של משה. משה ממנה את יהושע לפי ציווי ה' לעיני העם: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסִמְכָתָ אֶת יְדָיו עָלָיו. וְהֶעַמְדָתָ אֹתוֹ לְפָנַי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי כָל הָעֵדָה וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם" (במדבר כ"ז, י"ח-י"ט). משה מחזק את יהושע בתפקיד הרום והנישא שזה עתה הוטל עליו: "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל חֲזַק וְאַמֶּץ כִּי אֶתָּה תָּבֹוא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבֹתֶם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחַלְנָה אוֹתָם. וְהוּא הֵהָלֶךְ לְפָנָי הוּא יְהִי עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבֶךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת" (דברים ל"א, ז'-ח'). אחרי שיהושע הוסמך לתפקיד המנהיג, המלך, נאמר עליו שהוא מלא ברוח חוכמה: "וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יְדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (דברים ל"ד, ט').

ראוי לציין שיהושע משמש כנביא, כיוון שה' מדבר אליו 14 פעמים לאורך כל הספר.

לסיכום, מידותיו של יהושע הן: תלמיד נאמן הדבק במשה רבנו ודואג לכבודו, לומד תורה ומקיים מצוות, דואג לכל עם ישראל, גיבור ואמיץ כאשר הוא יוצא למלחמה.

תפקידו של יהושע בהנהגת ישראל - תפקידו הראשון הוא להעביר את ישראל את הירדן, אחר כך לכבוש את הארץ ולהנחילה לשבטים. כל זאת לאור שמירת דרך ה', התורה והמצוות.

גילו של יהושע - נקודה מיוחדת לסיום קטע זה היא שבתקופת כניסתו לארץ יהושע היה בן 82 או בן 97. בין אם נאמר בגיל ה"צעיר" ובין אם נאמר בגיל ה"זקן", סוף-סוף יהושע צריך להוביל בגיל כזה את עם ישראל, על כל המשתמע מכך.

המסרים העולים מן היחידה

דמותו המיוחדת של יהושע - יהושע הוא גם אדם צדיק בעל מידות מיוחדות וגם גיבור שאינו חושש מדבר ומסוגל להנהיג את ישראל במלחמותיהם.

דאגת ה' לישראל - ה' דואג לישראל וממנה עליהם את האדם המתאים ביותר לקראת המשימה הקשה - הכניסה לארץ ישראל.

דין בכיתה: מה הן התכונות הנדרשות ממנהיג?

